

Mariji Vencelj v spomin

Sredi junija nas je v osemdesetem letu življenja nepričakovano zapustila naša kolegica, upokojena višja predavateljica mag. Marija Vencelj. Za sabo je pustila globoko sled, ne samo na oddelku za matematiko ljubljanske univerze, kjer je bila zaposlena, temveč tudi v širši slovenski matematični družini. Ker je bila zadolžena za izobraževanje in vzgojo bodočih srednješolskih profesorjev matematike, je bila v šolskih krogih med najbolj znanimi predavatelji matematike na ljubljanski univerzi. Obenem so jo zaradi njenega nezanemarljivega prispevka k popularizaciji matematike med mladimi poznali tudi drugi ljubitelji matematike, zlasti člani DMFA Slovenije, in dijaki. Slednje je s svojimi prispevki v *Preseku* in drugje vrsto let navduševala za matematiko, tako da so se mnogi med njimi tudi po njeni zaslugi odločili za študij matematike.

Marija Vencelj se je rodila v Kranju 3. januarja 1941, tam obiskovala osnovno šolo in si pridobila tudi srednješolsko izobrazbo. Jeseni 1959 se je na Naravoslovni fakulteti ljubljanske univerze vpisala na študij matematike, na pedagoški program matematika-fizika, ki je izobraževal bodoče srednješolske profesorje. Ko se je po enem letu pojavila nova možnost nepedagoškega študija, je svoj študij nadaljevala v drugem letniku t. i. tehnične matematike. Vsa leta je bila odlična študentka in tudi diplomirala je oktobra 1963 kot druga v svoji generaciji slušateljev matematike.

Že pred diplomom je z Jožetom Vrabcem in Egonom Zakrajškom sodelovala pri raziskovalni nalogi na Inštitutu za matematiko, fiziko in mehaniko (IMFM) v zvezi s sestavljanjem zbirke podprogramov za takratni prvi (in edini) dostopni računalnik Zuse Z-23, za kar je skupina prejela študentsko Prešernovo nagrado. Kot diplomirana tehnična matematičarka je postala članica programerske ekipe, ki je pripravljala aplikacije numerične matematike in algoritme za elektronski računalnik. V letih 1965 in 1966 je sodelovala pri dveh podobnih raziskovalnih nalogah na IMFM, v osemdesetih letih pa še pri več drugih dveletnih projektih (o vektorskem pristopu h geometriji,

o uvajanju učencev k raziskovalnemu delu v srednji šoli ter o zanimivih matematičnih problemih v srednješolski matematiki).

Po diplomi je po kratki zaposlitvi na Inštitutu Jožef Stefan z marcem postala prva in poleg peščice asistentskih kolegov edina asistentka na katedri za matematiko Fakultete za naravoslovje in tehnologijo Univerze v Ljubljani. S svojimi študenti je na vajah utrjevala njihovo matematično znanje in jih pripravljala na izpite; snov, ki je niso razumeli, je znala razložiti preprosto in jasno. Poleg tega je študente tudi vzgajala v urejenosti in oblikovanju pisnih izdelkov ter v poštenem odnosu do dela in soljudi.

V študijskem letu 1965/66 se je na univerzi v Nancyju strokovno izpopolnjevala v algebri. Nato sta jo začeli zanimati topologija in analiza, kasneje pa zlasti elementarna geometrija. Ker v Ljubljani v šestdesetih letih še ni bilo podiplomskega študija matematike, se je (tako kot še nekateri drugi ljubljanski matematični diplomanti) vpisala na 3. stopnjo zagrebške univerze. Pri profesorju dr. Sibetu Mardešiću je magistrirala leta 1970 z delom *Hiperprostorji podkontinuov in zaprtih podmnožic*. Iz topologije je pripravljala tudi doktorat, ki pa ga ni zaključila, ker je rešitev istega problema medtem že objavil nekdo drug.

Leta 1975 je ob sodelovanju več avtorjev izšel prenovljeni drugi del Vidavove *Višje matematike*. Mag. Marija Vencelj je vanjo prispevala poglavje o vektorski analizi. Istega leta je bila izvoljena za predavateljico matematike, nekaj let kasneje pa za višjo predavateljico. Na pedagoški smeri je potem bodočim učiteljem in profesorjem matematike do upokojitve v začetku januarja 2001 predavala elementarno matematiko z metodiko. Od leta 1982 je zanje vodila tudi poseben seminar. Pripravljala jih je na učiteljsko poslanstvo in jim posredovala svoje bogate pedagoške izkušnje. Pri njej je od leta 1978 do leta 2000 diplomsko delo na drugi stopnji naredilo šestnajst študentov, diplomsko nalogo za prvo stopnjo pa v letih 1985 do 1988 še šest. Z diplomanti in tudi drugimi svojimi bivšimi študenti je obdržala stike tudi kasneje, ko so bili že srednješolski profesorji, in je v njihove razrede vodila nove študente na hospitacije in nastope. Poleg te svoje osnovne pedagoške dejavnosti je učila osnovno matematiko še na različnih drugih študijskih programih: na agronomiji, farmaciji, montanistiki, tekstilni tehnologiji in psihologiji.

Metodiko matematike je svojim študentom in učiteljem prenašala ne le teoretično, s predavanji, temveč tudi praktično, s pisanjem učbenikov. Konec devetdesetih let prejšnjega stoletja, tik pred njeno upokojitvijo, so namreč v zaporednih letih 1997, 1998 in 1999 izšli njeni učbeniki za triletne poklicne šole (za vsako leto šolanja eden); kasneje sta bila prva dva predelana in namenjena za poklicno-tehnično izobraževanje. Zaradi svoje

matematične korektnosti in obenem izredno preproste razlage, prilagojene dijakom poklicnih šol, so doživeli ugoden sprejem in več ponatisov v prvih dveh desetletjih 21. stoletja; uporabljajo jih še danes.

Morda največji prispevek mag. Venceljeve pomeni njeno delo na področju popularizacije matematike. Nekaj strokovnih člankov je objavila v *Obzorniku za matematiko in fiziko* že v šestdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja, za *Presek*, list za mlade matematike, pa je začela intenzivno pisati prispevke konec osemdesetih let. Tedaj je tudi postala članica uredniškega odbora *Preseka*, od leta 1991 do 2003 pa je bila njegova zelo prizadevna odgovorna urednica in obenem urednica za matematiko. Tako rekoč živela je za to revijo. Skrbela je za primerno vsebino in kljub občasnim kritikam, da je časopis za mladino pretežak oziroma da je primeren bolj za dijake kot za osnovnošolske učence, je vzdrževala njegovo strokovno raven ter ohranjala njegovo vsebinsko podobo. Imela je posluh za slovenski jezik in je avtorjem člankov svetovala glede pravilne rabe besed in lepšega izražanja. Poglobljala se je celo v čisto tehnična vprašanja urejanja revije. Kot urednica in drugače je sodelovala še pri *Zbirki testnih nalog druge mednarodne raziskave znanja matematike*, pri urejanju in izdajanju nekaterih društvenih knjig (npr. *Altius, citius, fortius*), prevedla za objavo v Knjižnici Sigma *Matematični leksikon za nematematike* Zlatka Šporerja. Vsako svoje delo je opravljala zelo vestno in prizadevno, tako v službi kot v okviru društva, za katerega je po upokojitvi delala od doma.

Predvsem pa je tudi sama veliko pisala. Poleg prvega članka, ki je bil objavljen leta 1981, je v *Preseku* objavljala brez prekinitve vsa leta od 1988 do 2010, v letih 2012, 2013 in 2015 pa je objavila še zadnje tri prispevke. Lastnih besedil se ji je (poleg 13 prevodov) v tem času nabralo 216, približno tretjina od njih po upokojitvi. Med njimi je seveda veliko kratkih tekstov, ugank, zanimivih igric in matematično pobarvanih zgodbic, posameznih domiselnih nalog in njihovih rešitev, nekaj ocen slovenskih knjig, a prispevala je tudi daljše (za srednješolce primerne) razprave, nekatere med njimi v več delih (npr. o topologiji, filotaksi, mavrici, matematiki in glasbi, velikih matematikih pretekle dobe), in poročila o aktualnih dogodkih, pomembnih za slovensko ali svetovno matematiko. Poleg objav v *Preseku* je o različnih matematičnih temah objavljala prispevke še v *Obzorniku za matematiko in fiziko* (14 zapisov), nekaj tudi v časopisu *Matematika v šoli* in v reviji *Gea*.

V biltenih Društva matematikov, fizikov in astronomov (DMFA) Slovenije so bili natisnjeni povzetki njenih predavanj, ki jih je po letu 2000 imela na strokovnih srečanjih ob občnih zborih društva. Seveda je tudi prej občasno predavala tako učiteljem kot dijakom, vendar njena predavanja niso bila nikjer objavljena. Za svoje pedagoško delo, usmerjeno v veliki meri v vzgojo

bodočih učiteljev, in za svoj trud na področju popularizacije matematike je leta 1999 prejela društveno priznanje, leta 2002 pa je postala častna članica DMFA Slovenije. Strokovno pomoč je rada nudila tudi zasebno. Še v poznih letih so se nanjo npr. z različni geometrijskimi konstrukcijskimi nalogami obračali ljudje, ki so jo poznali.

Med kolegi je veljala za prijazno in prijetno sogovornico. Bila je zelo zgovorna; za pomenek z njo si si moral vzeti dovolj časa. Poleg matematike se je zanimala tudi za različne druge stvari, od drobnih vsakodnevnih opravil do strokovnih zadev, in o njih veliko vedela. O marsičem je imela izoblikovano mnenje, ki ga je znala vljudno in utemeljeno zagovarjati. Tisti, ki smo jo поблиže poznali, smo vedeli, da ji v življenju ni bilo lahko; pravzaprav si je svojo izobrazbo in položaj na univerzi izborila sama. Poleg službe je skrbela za dom in odraščajočega sina Matjaža; v prostem času pa je rada pletla, zase in za druge. Neizmerno je bila zadovoljna, ko si je pridobila lastno napol zgrajeno stanovanje s koščkom vrta v hiši v Spodnjih Gamelnah, čeprav je imela z njegovim dokončanjem še veliko dela. Največje veselje je imela z urejanjem vrta, na katerega je bila prav ponosna. Sploh je vse življenje imela rada naravo, dokler je mogla, je vsako leto hodila v gore in poleti taborit na morje. Ko je dobila vnuka in kmalu za njim še vnukinjo, pa je seveda velik del svojega časa in ljubeče pozornosti posvečala njima in njuni vzgoji. Tudi po upokojitvi je ostala delavna in matematično aktivna, saj je še vedno predavala na seminarjih in pisala članke. Tesnejše stike pa je obdržala le z nekaterimi svojimi kolegi z oddelka za matematiko in nekaterimi drugimi prijatelji. V poznih letih je sicer imela različne zdravstvene težave, ki jih je vdano prenašala, vendar njene smrti 16. junija 2020 ni pričakoval nihče. Poleg svojcev in sorodnikov je njeno nenadno dokončno slovo zelo prizadelo tudi mnoge njene kolege, prijatelje in znance.

Mag. Marija Vencelj ni sodila med vrhunske matematične raziskovalce in ni producirala pomembnih znanstvenih člankov, zato pa je z veliko ljubeznijo opravljala nujno potrebno delo pri prenašanju osnovnega matematičnega znanja na bodoče rodove, zlasti na bodoče generacije učiteljev.

Brez požrtvovalnih učiteljev, ki znajo približati matematiko in navdušenje za matematično misel učeči se mladini, ne more uspešno opravljati svojega osnovnega poslanstva nobena matematična šola, in visokošolska ni pri tem nobena izjema. To svojo nalogo je pokojna kolegica Venceljeva izpolnila v največji možni meri, za kar si zasluži vse naše priznanje.

Milan Hladnik